

בארה של תורה

פשט עיון ודרש בפרשת השבוע ופניני השקפה לקח ומוסר

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

מל' - 9744220-08

דוא"ל:

rg5740@gmail.com

גליון 212 אייר תשע"ז

העלון מוקדש לזכר מלכה מולוק בת מאנזאר ע"ה ע"י בניה ר' דוד ור' משה סלמי הי"ו

תזריע - מצורע

מתפרנסין על ירך, לא כל שכן שזימין לך הקב"ה פרנסה, לפיכך לא הניחה אותו לצאת לחוצה לארץ". ולפי זה תירץ רבי יוסף גיג', שלכך נרמז ענין הפרנסה בשערות, כי מהם יקח האדם מוסר ויבין שפרנסתו מן השמים היא, והקב"ה ברא מעין מיוחד עברו שיתפרנס ממנו כמו שברא לכל שיערה ושערה.

הרב אזרחי לא שמע לעצתו של ר' יושע בער והמצוקה הכספית ב"עטרת" רק תפתח וגדלה...

לעיל הבאנו את המעשה אודות הכהן והפרנסה. והנה הקשה הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א ראש ישיבת עטרת ישראל (ברכת מרדכי, תזריע), שאמנם צדקה אשת הכהן שלכל אדם יש את המעין המיוחד לו, אך וכי לא יתכן שמעינו של בעלה נמצא בחוץ לארץ. והרי כאן בארץ לא זכה להתפרנס, ומסתבר שכנראה מעינו אינו נמצא כאן, ויזכה "לשתות" ולהתפרנס ממנו רק בארץ העמים, ומדוע מנעה מבעלה לצאת לשם בראותה כי בביתה אין כל.

ותירץ, שאשת חיל זו השיבה לבעלה בחכמה נפלאה, שאם הנך מאמין שהקב"ה ברא לכל אדם "מעין" שיתפרנס ממנו, עליך גם להבין ולדעת שהקב"ה לא יטמון את מעינך בחוץ לארץ, כי לצרכך ועבורך הוא, ומדוע "יזרום" ויפכה במקום אחר אם מקומך כאן הוא. כי לא האדם הולך אחר המעין, אלא המעין נמשך אחר האדם, שכן האדם הוא תכליתו ועבורו נברא, וכיצד יתכן שיהיה רחוק ממנו. וכמו שמעינה של שיערה אינו נמצא במקום רחוק אלא דבוק הוא וסמוך אליה, כך מעינך שלך כאן נמצא וכאן יהיה.

ואדרבה, שחוץ לארץ הוא מקום הרחוק ממעינך, ואם עתה תקום ותלך לשם, הרי שבמו יריך הנך מתרחק ממקור פרנסתך. ומה שעד עתה לא זכית "לשתות" ולהתפרנס ממעין זה שברא לך ה', אין זו טענה, אלא התבונן מה מוטל עליך לעשות ולהתחוק, ובטח בוד' והשלך יהבך עליו, ואז בודאי תזכה לשפע מימי המעין המיוחד לך.

ומספר הרב אזרחי, "באחד הביקורים שזכיתי לבקר את בנו של מרן הגרי"ז הגאון רבי יושע בער זצ"ל ראש ישיבת ברוסק, התעניין ראש הישיבה במצבה של ישיבת עטרת ישראל. קשה, עניתי, קשה מאד. ואז פתח ואמר לי, יודע הנך מדוע אין לך כסף? לא, השבתי. אז אני אומר לך, מפני שאתה נוסע לעשות כסף... אני, המשיך ואמר, מעולם לא נסעתי ולא חיפשתי כסף, לכן יש לי את כל צרכי, הכל בא אלי הביתה. אדרבא, נסה גם אתה, ושב בביתך. אך אנכי לא שמעתי בקולו, והמצוקה הכספית רק גדלה והולכת."

ומסיים הרב אזרחי ואומר "מהו פירוש דבריו, "אני לא נוסע, אינני מחפש כסף, ולכן יש לי". אולי משום שמעינו וגומתו של רבי בערל זורמים ומפכים בסמוך לו. זורמים הישר אל תוך ישיבתו. אני כנראה להבדיל מתרחק מן המעיין..."

כמה מוסר וחכמה טמונים בדברים הנ"ל, כי האדם בראותו כי קצרה ידו ונתמעטה פרנסתו, חושב לפעול בדרך כזו או אחרת, ולחפש במקומות שונים את מעינו, ואינו יודע כי מעינו סמוך אליו ממש ויכול הוא לגלותו במו ידיו. וכמו בסיפור על היהודי שחלם על אוצר גדול שממתין לו מתחת לגשר בעיר הבירה, ולא ידע שהאוצר נמצא בתוך

דמעה של אמה

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (יב, ב)

דורשי רשומות אמרו שבפסוק זה רמז הכתוב על גודל השפעת מעשי האם על בנה. כי הנה ידוע שיש בן "זכר" ויש בן שהוא "נקבה". כי הגבר תכליתו לעסוק בתורה ובעבודת ה', ואם הוא עושה כן הרי שהינו בבחינת "בן זכר", כלומר בן שעושה מעשי זכר ועמל בתורה. אך אם אינו לומד תורה הרי הוא כמו נקבה שאינה עוסקת בתורה.

ולאמא העניק הקב"ה כח מיוחד להרגיל את בנה לתורה, וכן מעשיה הטובים וצניעותה משפיעים על אישיותו. ועל כן אמר הכתוב "אשה כי תזריע", אל תקרי "תזריע" אלא "תזרע", שנתייגעה ועמלה וזרעה מעשים טובים, ובעבור כך זוכה לבן "זכר", שמתעלה בתורה ומאיר את העולם.

ב. ותפילה זכה של אמה על בנה שיזכה לגדול בתורה ויראת שמים מעוררת רעש גדול בשמים. וכפי שאמר רבי שבתאי יודלביץ זצ"ל, שהנה ידוע שמאה התקיעות בשופר בראש השנה הם כנגד מאה יבבותיה של אם סיסרא. שכאשר ניצחו ישראל את סיסרא, המתינה לו אמו שישוב משדה הקרב, וכשראתה שבושש לחזור החלה לבכות ולילל. ובמדרש מובא שמלאך היה עומד ומונה את יבבותיה, וספר המלאך פעם ועוד פעם עד שהגיע למנין מאה יבבות.

ולכאורה הרי על מה בכתה וייבבה? על בנה שהיה רשע גדול ונלחם עם ישראל! ובאיזו אמוא מדובר? באמוא גויה! ולמרות זאת כל יבבה מיבבותיה נרשמה בשמים, ונחקה לדורי דורות, וכדי לבטל את הרושם שעשו ייבבות אלו אנו תוקעים בכל שנה מאה תקיעות. ומה למדנו מכאן? עד היכן מגיעה דמעתה של אמוא, ואפילו אם היא גויה, ואפילו אם בנה הוא רשע ואכזר. ועל אחת כמה וכמה כשמדובר באמוא יהודיה ששופכת צקונה לפני ריבון העולמים שיחוס וירחם על בנה ויפתח את לבו באהבתו ויראתו, שבודאי שתפילתה עושה רושם ולא תשוב ריקם.

סוד הפרנסה הטמון בשערות הראש

"והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים" (יג, ב)

בספר יחזקאל (טז, ז) נאמר "רבבה כצמח השדה נתתיך וגו', ושערך צמח ואת עירום ועריה". וכתב רבי יוסף גיג' מגדולי חכמי תוניס בפירוש פי המדבר על הגדה של פסח, שהמילים "ושערך צמח ואת" הם סופי תיבות חת"ך שהוא המלאך הממונה על הפרנסה (והוא הנרמז ב"פוחת את ירך"). ולכאורה יש להבין מדוע נרמז ענין הפרנסה אצל השערות.

וביאר על פי דברי המדרש בפרשתנו (תנחומא ח') "מעשה בכהן אחד שהיה רואה את הנגעים, ונתמעטה פרנסתו וביקש לצאת לחוצה לארץ. קרא לאשתו ואמר לה, בשביל שבני אדם רגילים לבוא אצלי להראות את נגעייהם, בואי ואלמדך שתהיי רואה את הנגעים. אם ראית שערך של אדם שישב המעיין שלו, תהיי יודעת שלקה, לפי שכל שער ושער ברא לו הקב"ה מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו, יבש המעיין שלו יבש השער". "אמרה לו אשתו, ומה אם כל שער ושער ברא לו הקב"ה מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו, אתה שאתה אדם, וכמה שערות יש בך, ובניך

אברהם בן טביב טביב ז"ל
זכריה בן מרים מזרחי ז"ל
שושנה בת סמרה סואד ע"ה

שלום בן יוסף גדקה ז"ל
שושנה בת תמר קהתי ע"ה
פנינה בת פורטונה כהן ע"ה

לעי"ז ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאוה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרה ע"ה

ביתו. וכך לכל אחד מאיתנו יש את האוצר המיועד עבורו הטמון קרוב וסמוך אליו, ואם יתבונן מעט במה עליו להשתפר ולהתחזק אזי מיד יתגלה המעין לנגד עיניו ויזכה לשפע רב.

מטמון השדים

"כי תבואו אל ארץ כנען וגו', ונתתי צרעת בבית ארץ אחוזתכם" (יד, לד)

לכאורה "ונתתי" הוא לשון טובה ומתנה, ואיזה טובה יש בכך שיהיו נגעים בבתיכם? ופירש רש"י "בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמיון האמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר ועל ידי הנגע נותן הבית ומוצאן".
וביאר הגר"י אייבשיץ בספר אהבת יהונתן, שהשדים והרוחות הרעות מצויים בכל מקום שיש בו מטמון, כי אינם רוצים שבני אדם יתעשרו, ולכן שוכנים במטמוניות כדי שלא יתקרב איש לשם. ובמקום שהם שורים בו אין שורה שם רוח הקודש, ומחמת סילוק רוח הקודש נוצר נגע באותו מקום. ונמצא שעל ידי הנגעים ידעו ישראל שיש מטמון בבית ההוא.

איזו עבירה קונה דירה ?

"ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם" (שם)

כתב השפתי כהן, "החמירה התורה בנגעי בתים והאריכה בהם, להזהיר לאדם שלא יבנה ביתו בגזל שסופו ליהרס, וכן הוא אומר (ירמיה כב, ג) הוי בונה ביתו בגזל. וכן כשיבנהו יזכיר עליו שם שמים תחילה, כדי שיתקדש ותחול בו הקדושה ולא יבוא לעשות באותו בית שום דבר טומאה, כי מאחר שקדמה בו הקדושה היא תסייעהו.
כי אם חס ושלום חלה טומאה באותו בית צריך כח גדול להוציאו, ולזה נזכר כח' פעמים "בית" בנגעי בתים, ועל זה הזהירה תורה (דברים ז, כו) ולא תביא תועבה אל ביתך, שאם תביא צריך כח גדול וקדושה גדולה להוציאה.

ולזה כתבה תורה נגעי בתים אחר כל הנגעים לומר שהוא כנגד הכל וממנו מתחילים ובאים, שאם חס ושלום עבר עבירה באותו בית אותה עבירה קנתה דירה באותו בית, ואבני אותו הבית ועציו הם צועקים עליו לומר שהביא להם שכן רע, שנאמר (חבקוק ב, יא) כי אבן מקיר תזעק וגו', ואין לאותם אבנים נחת רוח עד שיוציאם שנאמר וחלצו את האבנים.
ולזה הצריכה תורה מזוזה לכל פתחי הבית. וזהו שאמרו (סנהדרין צב, א) כל בית שאין נשמעים בו דברי תורה בלילה אש שורפתו, כדי שיקדש האדם דירתו, כי כמו שהגוף שהוא דירת הנשמה צריך קידוש כן הבית שהוא דירת הגוף צריך קידוש, ועל זה נאמר והתקדשתם זה דירת הנשמה, והייתם קדושים זה דירת הגוף".

לך להתבטל במקוה...

"ורחץ במים את כל בשרו" (טו, טז)

הנה מפסוק זה למדו ששיעור מי מקוה הוא ארבעים סאה. וכפי שאמרו במסכת חגיגה (יא, א) "את כל בשרו- מים שכל גופו עולה בהן, אמה על אמה ברום שלש אמות. ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה". ולכאורה מהו שאמרו "מים שכל גופו עולה בהן", והיה ראוי לומר "סובל בהן".
ואמנם מצינו לשון זה לגבי דיני ביטול איסורים, וכמו ששינונו (מס' ערלה ב, א) שתרומה עולה ומתבטלת באחד ומאה, וערלה עולה באחד ומאתים. ואף לגבי מקוה פירש הריב"ש (סי' רצד). כפי שביאר דבריו בשו"ת חת"ס סי' רט', שיסוד ענין הטבילה הוא מדין ביטול ברוב, ולכן אמרו "גופו

עולה בהן", כי במקוה יש מ' סאה שהוא שיעור כפול משיעור כ' סאה מים שתופס אדם בינוני שגובהו ג' אמות ורוחבו אמה ועוביו חצי אמה, ויש כאן ביטול של "חד בתרי".

ומדברי הריב"ש למדנו שגדר הטבילה הוא התחדשות, כי הטומאה כמיתה היא לאדם, ועל ידי שטובל במקוה ומתבטל בתוך מימיו, הרי הוא כמי שאינו, ונולד עתה מחדש. וזהו שלא כפשוטן של דברים שהטבילה פועלת רק לענין הטומאה, שעל ידי שטובל נטהר מטומאתו. אלא יש כאן תהליך רוחני מורכב הרבה יותר, שמכח הטבילה האדם "הקודם" שנטמא כביכול היה ואינו, ופנים חדשות של ממש באו לכאן, ואדם אחר הוא.

ב. והטור (אורח חיים סי' תיז) כתב בשם הירושלמי, שנהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בראש חודש. שכיון שלא רצו הנשים ליתן נזמיהן לבעליהן במעשה העגל לכך נתן להן הקב"ה שכרן שיהיו משמרות ראש חודש יותר מהאנשים.

אך בדרכי משה כתב טעם אחר בשם האור זרוע, "לפי שבכל חודש וחודש האשה מתחדשת וטובלת וכו' כשם שהלבנה מתחדשת בכל חודש, לכך ראש חודש הוא יום טוב של הנשים".

והנה אם נאמר שגדר הטבילה הוא רק הפקעת הטומאה, אין הבנה לדברי האור זרוע, כי מה השייכות בין התחדשות האשה להתחדשות הלבנה. אך לדברי הריב"ש הרי זה כפתור ופרח, כי טבילה היא לידה מחדש, והאשה שטובלת בכל חודש וחודש הרי שבעומק הענין היא נולדת בכל חודש מחדש, ולכך דומה היא ללבנה שאף היא מתחדשת ונולדת מחדש בכל חודש.

אולם הטור חולק על הריב"ש, ולדעתו טבילה אינה לידה מחדש אלא הפקעת וביטול הטומאה, ואם כן אין האשה דומה בכך ללבנה, ולכן פירש שהטעם הוא משום חטא העגל. והדברים מאירים.

תעלומת מנין הבארות שבתורה

במדרש תנחומא (קרח יב') אמרו ששיעור מ' סאה הוא כנגד ארבעים פעם שמוזכר בתורה "מי באר". והדברים תמוהים, שכן בתורה נאמר "מי באר" רק ב' פעמים [והם בפרשת חקת (במדבר כ, יז) וכן בא, כב].

וכתב המתנות כהונה (במדבר"ר יח, כא) שיש לגרוס "מ' באר", כלומר שבתורה מוזכרת "באר" ארבעים פעם. והיינו דוקא "באר" ולא בארות או בארות חמר, או בארות יעקן ובארותיו של יצחק אבינו. אך "באר שבע" נכללת במנין זה, כי נקראת כן על שם באר המים.

וגם דבריו אינם מדוקדקים, שכן בתורה מוזכרת המילה "באר" שלושים ושמונה פעמים ולא ארבעים, אלא אם נחשיב את הפסוק "הואיל משה באר את התורה (דברים א, ה), וכן את "את כל דברי התורה הזאת באר היטב" (שם כז, ח), אך שם אין הכוונה לבאר מים, וצריך עיון.

ולעומת זאת אמרו במדרש שיר השירים רבה (ד, טו) "ארבעים ושמונה פעמים כתיב בתורה באר באר, כנגד מח' דברים שנקנית בהם התורה". וכנראה שהחשיבו גם את "בארות" ו"בארות חמר" וכיוצא בזה.

ב. והנה נחלקו הראשונים האם גם במעין צריך שיהיו מ' סאה, או שדי בשיעור מים שכל גופו מתכסה בהם [כי הפסוק "ורחץ במים את כל בשרו" שממנו למדו שצריך שיעור מ' סאה, נאמר במקוה ולא במעין, וכמבואר במס' חגיגה (שם)]. ורבינו תם (הובא בשלטי גבורים בפרק במה טומנין) הביא ראיה שצריך מ' סאה מדברי המדרש הנ"ל ששיעור מ' סאה הוא כנגד מ' פעמים שמוזכרת באר בתורה, והרי באר מימיה נובעים ודינה כמעין, ומוכח שמעין טעון מ' סאה. אך לרמב"ם (פ"ט ממקואות ה"ח) מעין אינו טעון מ' סאה, ודי בכך שכל גוף האדם מתכסה במימיו. ולכאורה כיצד יבאר את דברי המדרש הנ"ל. ותירץ בגולות עליות (פ"א מ"ז ד"ה עוד) בשם רבו, שכיון שלרמב"ם צריך מכל מקום שיתכסה כל גופו במים, והרי שיערו חכמים שגוף של אדם בינוני מתכסה בשיעור מ' סאה מים, וכנגדם הוכחו מ' פעמים באר בתורה.

שיחות מוסר והשקפה על הפרשה מאת הרב ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון, או בטל' 03-6171001

[הקט 1-1-2-48-1-1. או *8 ואמרו את שם המרצה והקט 1-1]. השיחה המרכזית משודרת בשידור חי בקול הלשון ביום ה' ב-16:40 [בסיום השיחה

ניתן להורידה לאחר כמה דקות מהאתר]. לקבלת העלון שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

לזכר יוסף בן דוד ועיונה שלומי ז"ל ע"י בנו ר' יאיר שלומי הי"ו ♦ מאיר בן ססיה ז"ל ע"י ר' שלום מוזוז ♦ דניאל בן שמואל ורבקה אליהו ז"ל ♦ לאה בת סימי ז'אנו ע"ה

לע"נ אסתר בת אסתר ע"ה ע"י אחיה הרב אניג'ר עמרם ♦ זהבה בת מננה פנינה סובן ע"ה ♦ יעקב בן רבקה נסכה ז"ל ע"י מלכה

יונה בת שמעה מרחום ע"ה
יאירה בת שרה לוי ע"ה
יחיא בן דוד דארף ז"ל

משה בן יחיא עוזרי יעקב ז"ל
יונה בת שמעה יעקב ע"ה
ניסים בן סולטאנה אבוטבול ז"ל

רחמים חי בן פינה לביא ז"ל
רגינה בת מחו לביא ע"ה
אהרו בן טובה אשר כהן ז"ל